

ZAKAZ NADUŻYCIA PRAW PROCESOWYCH

Grzegorz Kamiński

ZAKAZ NADUŻYCIA PRAW PROCESOWYCH

Grzegorz Kamiński

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Stan prawny na 10 lutego 2021 r.

Grzegorz Kamiński, nr ORCID: 0000-0002-1278-7950

Recenzent

Dr hab. Izabella Gil, prof. UWr

Wydawca

Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący

Paulina Ambroży

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Witczak

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni[♥]

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2021

ISBN 978-83-8223-875-4

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	7
Wstęp	9
Rozdział 1	
Zakaz nadużycia praw procesowych.....	13
1.1. Wprowadzenie	13
1.2. Nadużycie praw procesowych – rys historyczny	23
1.3. Klauzula dobrych obyczajów (art. 3 k.p.c.).....	33
1.4. Nadużycie prawa procesowego w orzecznictwie sądowym przed wejściem w życie art. 4 ¹ k.p.c.	39
Rozdział 2	
Cel wprowadzenia zakazu nadużycia praw procesowych w nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r.	71
2.1. Analiza przejawów nadużycia prawa procesowego w uzasadnieniu projektu ustawy	71
2.2. Zakaz nadużycia praw procesowych (art. 4 ¹ k.p.c.).....	98
2.3. Sankcjonowanie przejawów nadużycia praw procesowych	108
Rozdział 3	
Wnioski końcowe	119
3.1. Wprowadzenie	119
3.2. Dyskrecjonalność a niezawisłość sędziowska	122
3.3. Prawo ubogich	131

Podsumowanie 151

Bibliografia 155

WSTĘP

Nowelizacją ustawy z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469) wprowadzono do ustawy procesowej zasadę zakazu nadużycia praw procesowych (art. 4¹ k.p.c.).

Kwestię naruszenia praw procesowych poruszali niektórzy przedstawiciele nauki, w tym między innymi M. Allerhand, M.G. Plebanek i Ł. Błaszczak¹. Docenić należy zwłaszcza analizę Ł. Błaszczaka, którego wnioski pozwoliły na rozpoczęcie badań, których efektem jest niniejsza monografia. Należy zgodzić się z tym Autorem, że zakaz nadużycia praw procesowych to fundamentalna część prawa do rzetelnego postępowania sądowego.

Nie można także nie dostrzec zbiorowej pracy *Nadużycie prawa procesowego cywilnego* (Warszawa 2019) pod red. P. Grzegorzcyka, M. Waslasika, F. Zedlera, która jest pierwszym systemowym opracowaniem przedmiotowego zagadnienia. Praca ta jest efektem Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego, jaki odbył się 21–24.09.2017 r. w Prusimiu. W Zjeździe tym wzięli udział pracownicy naukowcy i doktoranci z większości ośrodków akademickich w Polsce, jak również przedstawiciele innych zawodów prawniczych. Wymaga jednak podkreślenia, że przywołana monografia jest analizą stanu prawnego sprzed wejścia w życie nowelizacji wprowadzającej art. 4¹ k.p.c.

---

¹ Zob.: A. Allerhand, *Podstęp w procesie*, Lwów 1907; M.G. Plebanek, *Nadużycie praw procesowych w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2012; Ł. Błaszczak, *Nadużycie prawa procesowego w postępowaniu arbitrażowym*, Warszawa 2018.

Dogłębną analizę instytucji mających służyć usprawnieniu procesu cywilnego już po wejściu w życie ustawy nowelizującej przeprowadziła I. Gil². Podzielałam wyrażony w przywołanej pracy pogląd, że negatywnym aspektem dokonanej nowelizacji jest wprowadzenie niesprawdzonych w polskim systemie prawa cywilnego rozwiązań z innych systemów prawnych, opierających się na odmiennych doświadczeniach społecznych. Wskutek dodania kolejnych jednostek redakcyjnych doszło do zwiększenia objętości i tak już obszernego aktu prawnego. Kodeks postępowania cywilnego w obecnym kształcie stanowi jeden z najobszerniejszych aktów prawnych w Polsce. Kolejne nowelizacje Kodeksu postępowania cywilnego wskazują, że cele określone uzasadnieniem projektu ustawy z 4.07.2019 r. nie zostały w całości osiągnięte, skoro nawet do treści ustawy nowelizującej wprowadzone zostały zmiany; i z całą pewnością należy spodziewać się następnych nowelizacji.

Zdecydowany sprzeciw budzi treść uzasadnienia projektu ustawy nowelizującej w części odnoszącej się do nadużycia praw procesowych. Nie sposób uniknąć wrażenia, że autorzy projektu forsowali tezę, iż kwestia nadużycia praw procesowych pojawiła się jako zagadnienie doktrynalne na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat. Dlatego też w niniejszej pracy przedstawione zostało piśmiennictwo badające przedmiotowe zagadnienie, poczynwszy od początku XX wieku. Podobna sytuacja ma miejsce w odniesieniu do poglądów judykatury. Autorzy uzasadnienia projektu ustawy nie dostrzegli, że pomimo braku wprost wyrażonego zakazu nadużycia praw procesowych w ustawie procesowej, sądy orzekały w tym zakresie już od początku państwowości polskiej. Analiza orzecznictwa sądów powszechnych stanowi osobny podrozdział pracy.

Praca została podzielona na trzy rozdziały. Rozdział pierwszy skupia uwagę na pojęciu nadużycia prawa procesowego. Analizie poddana została także kwestia dokonywania czynności procesowych zgodnie z „dobrymi obyczajami”. Wynika to z faktu, że w piśmiennictwie pojawiają się stanowiska kwestionujące konieczność wprowadzenia zasady, o której mowa w art. 4¹ k.p.c., i wskazujące na tożsamość regulacji

---

² I. Gil [w:] I. Gil, P. Gil, A. Borys, *Regulacje służące usprawnieniu cywilnego postępowania rozpoznawczego*, red. I. Gil, Warszawa 2020.

art. 3 i 4¹ k.p.c. Rozdział drugi analizuje zmiany, jakie nastąpiły w obrębie ustawy procesowej na mocy nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego z 4.07.2019 r., a więc omawia cele, jakie w ocenie projektodawców zadecydowały o konieczności wprowadzenia regulacji zawartej w przepisie art. 4¹ k.p.c. Omówione zostały też zaproponowane przez ustawodawcę sankcje za naruszenie przepisu art. 4¹ k.p.c. Analizie została poddana możliwość dokonania wykładni dynamicznej i sankcjonowania obstrukcji procesowej, pomimo braku wyraźnej podstawy w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. Opracowanie kończy podsumowanie i propozycje wniosków *de lege ferenda* odnoszące się do analizowanego zagadnienia.

Jednocześnie należy zaznaczyć, że niniejsze opracowanie nie wyczerpuje w całości tematu. Formuła opracowania ma przede wszystkim zasygnalizować sam problem, który w praktyce niewątpliwie może bardzo mocno ewoluować. Podobnie nie sposób opisać i skatalogować wszystkich przejawów nadużycia. Uzmysłować należy sobie również i to, że problematyka opracowania stanowi w pewnym sensie nieskończony materiał badawczy, co z kolei sprawia, iż uchwycenie go w całości staje się po prostu niemożliwe. Nie można także zapominać o tym, że kwestie związane z rozpoznawaniem spraw, w których dochodzi do nadużycia praw procesowych, będą się wykształcać w toku praktyki orzeczniczej.

nym w piśmiennictwie i bazującym na dorobku wypracowanym przez doktrynę i orzecznictwo. W ramach pojęcia nadużycia praw procesowych najczęściej wymienia się następujące sytuacje:

- celowe opóźnianie postępowania sądowego,
- szkodzenie drugiej stronie i szykanowanie jej,
- celowe wielokrotne zgłaszanie tych samych wniosków w toku postępowania,
- podnoszenie nieuzasadnionych zarzutów i środków zaskarżenia,
- kwestionowanie decyzji procesowych sądu opartych na prawidłowym stosowaniu norm procesowych⁶.

Rozróżnia się ponadto:

- nadużycie drogi sądowej (np. na gruncie praw stanu cywilnego lub ochrony dóbr osobistych),
- nadużycie środków procesowych (w szczególności zażalenia),
- nadużycie środków egzekucyjnych czy postępowania zabezpieczającego,
- *venire contra factum proprium*⁷.

Przed wszystkim musi budzić zdecydowany sprzeciw przyjęcie przez projektodawców ustawy, że klauzula nadużycia prawa procesowego jest rozwiązaniem nowym, zaś prace badawcze nad przedmiotowym zagadnieniem były prowadzone dopiero od kilkunastu lat⁸. Tym samym pominięto dorobek wypracowany przez doktrynę postępowania cywilnego na przestrzeni ponad stu ostatnich lat. Wymienić tu należy przede wszystkim następujące publikacje: A. Balasits, *Rzecz o swawoli i pieniacctwie na tle procedury cywilnej*, „Czasopismo Prawnicze i Ekonomiczne” 1901/3–4; I. Weinfeld, *Pieniacctwo w galicyjskich sądach powiatowych*, „Przegląd Prawa i Administracji” 1918; M. Allerhand, *Podstęp w procesie*, Lwów 1907; M. Lewy, *O nadużyciu prawa według jurysprudencki francuskiej*, Warszawa 1921; E. Waśkowski, *Podręcznik procesu cywilnego. Ustrój*

---

⁶ T. Ereciński, *Nadużycie praw procesowych w postępowaniu cywilnym. Tezy wstępne i propozycje do dyskusji* [w:] *Nadużycie prawa procesowego cywilnego*, red. P. Grzegorzczak, M. Walasik, F. Zedler, Warszawa 2019, LEX.

⁷ T. Ereciński, *Nadużycie...*, LEX.

⁸ Uzasadnienie projektu ustawy nowelizującej z 2019 r., s. 32.

sądów cywilnych. *Postępowanie sporne*, Wilno 1932; Z. Fenichel, *Pojęcie „dobrych obyczajów” w prawie polskim* [w:] Z. Fenichel, *Polskie prawo prywatne i procesowe. Studia*, Kraków 1936 (także: „Głos Prawa” 1934/1, „Głos Prawa” 1934/2, „Głos Prawa” 1934/3); Z. Fenichel, *Kłamstwo w procesie cywilnym a adwokat*, Pal. 1936/5; J. Hroboni, *Nadużywanie pism przygotowawczych i środki zaradcze*, PPC 1936/1–2; S. Glaser, *Tzw. oszustwo procesowe*, PPC 1936/22–23; S. Śliwiński, *Jeszcze kilka słów o tzw. oszustwie procesowym*, PPC 1937/15–16–17; T. Peiper, *Zagadnienie tzw. oszustwa procesowego*, PPC 1937/7–8; F. Halpern, *Zagadnienie niedozwolonego wykorzystania prawomocnego wyroku*, PPC 1938/21–22; A. Szpunar, *Nadużycie prawa podmiotowego*, Kraków 1947; F. Studnicki, *Działanie zwyczaju handlowego w zakresie zobowiązań z umowy*, Kraków 1949; H. Trammer, *Następca bezprzedmiotowość procesu cywilnego*, Kraków 1950; W. Siedlecki, *Fikcyjny proces cywilny*, PiP 1955/2; K. Piasecki, *Nadużycie praw procesowych przez strony*, Pal. 1960/11; E. Wengerek, *Odpowiedzialność wierzyciela w egzekucji*, PiP 1963/1; E. Wengerek, *Glosa do postanowienia SN z 30.07.1965 r., II CZ 68/65, OSPiKA 1967/2*; T. Bukowski, *Rozstrzygnięcie o kosztach procesu cywilnego*, Warszawa 1971; J. Jodłowski, *Glosa do orzeczenia SN z 7.08.1969 r., III CZP 120/68, PiP 1971/6*; B. Dobrzański, *Glosa do uchwały SN (7) z 7.06.1971 r., III CZP 87/70, „Nowe Prawo” 1973/4*; J. Mokry, *Wadliwe czynności procesowe w sądowym postępowaniu cywilnym, „Acta Universitatis Wratislaviensis” nr 202, Prawo XL, Wrocław 1973*; J. Jodłowski, *Glosa do postanowienia SN z 26.07.1978 r., II CR 248/78, PiP 1981/1*; T. Gizbert-Studnicki, *Zasady i reguły prawne*, PiP 1988/3; J. Mokry, *Czynności procesowe podmiotów dochodzących ochrony praw w postępowaniu cywilnym*, Wrocław 1993; T. Justyński, *Nadużycie prawa w polskim prawie cywilnym*, Kraków 2000; H. Dolecki, *Nadużycie prawa do sądu* [w:] *Sądownictwo administracyjne gwarantem wolności i praw obywatelskich 1980–2005*, red. J. Góral, R. Hauser, J. Trzciniński, Warszawa 2005; T. Cytowski, *Procesowe nadużycie prawa*, PS 2005/5; T. Zembruski, *Przeciwdziałanie nadużyciom w korzystaniu z instytucji wyłączenia sędziego w postępowaniu cywilnym*, PS 2006/2; E. Rudkowska-Ząbczyk, *Wadliwości czynności procesowych stron i uczestników postępowania* [w:] *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego, Szczecin–Niechorze, 28–30.09.2007 r.*, red. H. Dolecki,

K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009; A. Torbus, *Zawezwanie do zawarcia ugody w postępowaniu pojednawczym a problem nadużycia prawa* [w:] *Jus et remedium. Księga jubileuszowa Profesora Mieczysława Sawczuka*, red. A. Jakubecki, J.A. Strzępka, Warszawa 2010; T. Ereciński, *O uwarunkowaniach, potrzebie oraz zakresie nowego kodeksu postępowania cywilnego*, PPC 2010/1; K. Flaga-Gieruszyńska, *Zastój procesu cywilnego jako skutek niewłaściwego postępowania stron* [w:] *Jus et remedium. Księga jubileuszowa Profesora Mieczysława Sawczuka*, red. A. Jakubecki, J. Strzępka, Warszawa 2010; T. Wiśniewski, *Czy potrzebne są zmiany w systemie środków zaskarżenia w postępowaniu cywilnym?*, PPC 2011/2; A. Torbus, *Problem nadużycia uprawnień procesowych przez strony w projekcie nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego* [w:] *Reforma postępowania cywilnego w świetle projektów Komisji Kodyfikacyjnej*, red. K. Markiewicz, Warszawa 2011; M. Stępień, *Nadużycie prawa do sądu – czy sądy są bezsilne względem pieniaczy sądowych?* [w:] *Europejska konwencja praw człowieka i jej system kontrolny. Perspektywa systemowa i orzecznicza*, red. M. Balcerzak, T. Jasudowicz, J. Kapelańska-Pręgowska, Toruń 2011; A. Łazarska, *Zaufanie jako kategoria prawna w procesie cywilnym*, PPC 2011/2; K. Knoppek, *Wstęp do badań nad fikcyjnym procesem cywilnym* [w:] *Proces cywilny. Nauka – kodyfikacja – praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi*, red. P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik, Warszawa 2012; A. Łazarska, *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012; S. Dąbrowski, A. Łazarska, *Nadużycie władzy sędziowskiej*, PPC 2012/1; A. Michalak, *Oczywiście bezzasadne powództwo w dziedzinie praw własności przemysłowej*, PS 201311–12; D. Korszeń, *Zakres zakazu przeprowadzania w postępowaniu cywilnym dowodów nielegalnych (bezprawnych)*, MoP 2013/1; Ł. Błaszczak, *Klauzula generalna „dobrych obyczajów” z art. 3 k.p.c.*, PPC 2014/2; Ł. Błaszczak, *Wadliwość czynności procesowych stron i uczestników. Obecny model i propozycja zmian w przyszłym kodeksie postępowania cywilnego* [w:] *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym kodeksie postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego w Katowicach-Kocierzu (26–29.09.2013 r.)*, red. K. Markiewicz, A. Torbus, Warszawa 2014; T. Zembrzuski, *Nieważność postępowania w procesie cywilnym*, Warszawa 2017. Pomijam prace powstałe po roku 2018, wielokrotnie już przywoływane w niniejszej monografii.

Instytucja nadużycia prawa procesowego została wprowadzona do Kodeksu postępowania cywilnego nowelizacją z 4.07.2019 r. W książce poddano analizie cele wprowadzenia tej regulacji, omówiono jej pojęcie oraz sankcje w przypadku stwierdzenia przez sąd nadużycia uprawnień procesowych. Przedstawiono przykładowe działania mające charakter nadużycia praw procesowych w postaci tzw. łańcucha zażaleń oraz inne mające na celu obstrukcję procesową, jak np. bezzasadne składanie wniosków o zwolnienie od kosztów.

W opracowaniu uwzględniono aktualną literaturę przedmiotu oraz orzecznictwo sądów, co pozwala na ustalenie prawidłowej wykładni analizowanych regulacji prawnych, zwłaszcza w aspekcie konstytucyjnego prawa do sądu.

Książka jest przeznaczona dla przedstawicieli zawodów prawniczych – adwokatów, radców prawnych, sędziów, komorników. Zainteresuje również pracowników naukowych oraz studentów.

Grzegorz Kamiński – doktor nauk prawnych; starszy wykładowca w PWSZ im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu; autor wielu publikacji naukowych z zakresu postępowania cywilnego oraz prawa upadłościowego i restrukturyzacyjnego.

9788382238754 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8223-875-4

9 788382 238754

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 99 ZŁ (W TYM 5% VAT)